

Aleksandra Jarczewska

ORCID 0000-0002-2565-6247

Stany Zjednoczone 2023: podzielona Ameryka w coraz bardziej podzielonym świecie

Motywy przewodnim przemówienia inauguracyjnego Joego Bidena w 2021 r. było „scalenie Ameryki” (*bringing America together*)¹. Tymczasem w trzecim roku jego prezydentury sytuacja wewnętrzna była coraz bardziej napięta, a przywracanie jedności pozostawało tylko mglistą obietnicą wyborczą. Ponadto w drugim roku wojny w Ukrainie świat coraz wyraźniej dzielił się na dwa obozy: „the West” – skupiony wokół USA i ich sojuszników – oraz bardzo zróżnicowany „the Rest”².

Przejawem problemów w sferze politycznej były liczne konflikty w Kongresie oraz zastój legislacyjny, wzajemne oskarżenia obozów Joego Bidena i Donalda Trumpa o nadużycia i możliwe łamanie prawa, jak również brak możliwości znalezienia porozumienia w jakiegokolwiek sprawie. Nawet niekwestionowana w poprzednim roku potrzeba pomocy dla Ukrainy (do której dołączył później Izrael po ataku Hamasu) okazała się kolejnym zarzewiem sporów politycznych. Jednocześnie poprawiające się wskaźniki gospodarcze nie przekładały się na polepszenie nastrojów społecznych. Z perspektywy przeciętnego Amerykanina, poddawanego oddziaływaniu skrajnie spolaryzowanych mediów, sytuacja w USA wyglądała niestabilnie, a każdy istotny temat w debacie publicznej tylko pogłębiał podziały (np. prawo do posiadania

¹ White House, *Inaugural Address by President Joseph R. Biden, Jr.*, Briefing Room, Speeches and Remarks, 20 stycznia 2021 r., <https://www.whitehouse.gov> (dostęp do wszystkich materiałów online między grudniem 2023 a lutym 2024 r., o ile nie zaznaczono inaczej w tekście; w tekście podano także dostęp do głównych adresów stron źródłowych, aby uniknąć powtarzania tytułów w linkach).

² Dyskusja dotycząca definicji i nazewnictwa w stosunku do tej grupy państw trwa już wiele lat i nie ma jednoznacznych rozwiązań. Zob. np. najbardziej znane pozycje: K. Mahbubani, „The West and the Rest”, *The National Interest* 1992, nr 28, s. 3–12; N. Ferguson, *Civilization. The West and the Rest*, Penguin Books, 2018 (polskie wydanie: *Cywilizacja: Zachód i reszta świata*, przeł. P. Szymor, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2022); D.W. Drezner, „Never mind hypocrisy, the West faces another challenge”, *The World Today*, Chatham House, 2 lutego 2024 r., <https://www.chathamhouse.org>.

broni, dopuszczalności aborcji, kwestia polityki migracyjnej, przestępczość zorganizowana czy kryzys uzależnienia od opioidów).

W polityce zagranicznej, która, zgodnie z zapowiedziami wyborczymi Joego Bidena, miała przywrócić pozycję i wiarygodność USA w świecie, także brakowało spektakularnych osiągnięć. Początkowa mobilizacja Stanów Zjednoczonych i Zachodu w kwestii pomocy dla Ukrainy osłabła, a brak sukcesów Ukraińców w walce z Rosją dodatkowo pogłębiał ogólne rozczarowanie USA i sojuszników. Ponadto w drugiej połowie roku doszło do zaostrzenia sytuacji na Bliskim Wschodzie w wyniku ataku Hamasu na Izrael i izraelskiej akcji odwetowej. Relacje USA z Chinami i Rosją nadal pozostawały bardzo napięte, a dodatkowym wyzwaniem dla amerykańskiej dyplomacji było zacieśnianie więzi między państwami tzw. reszty świata, czego instytucjonalnym przejawem była decyzja o rozszerzeniu ugrupowania BRICS o kolejne państwa.

Sytuacja wewnętrzna – bez nadziei na pojednanie

Trzeci rok kadencji Joego Bidena okazał się jeszcze trudniejszy niż poprzednie z uwagi na liczne konflikty i problemy w sferze politycznej i społecznej, które przesłaniały osiągnięcia obecnej administracji. Niezależnie od zatwierdzenia w poprzednich latach strategicznych ustaw o fundamentalnym znaczeniu dla przyszłości Stanów Zjednoczonych (przede wszystkim zmodyfikowany pakiet ustaw *Build Back Better*³), dużej stabilności administracji Bidena⁴ oraz poprawy głównych wskaźników gospodarczych opinia publiczna i media koncentrowały się głównie na problemach i podziałach, które znacząco zwiększają oglądalność/klikalność oraz rozbudzają emocje społeczne. Eksponowano przede wszystkim kłopoty ze skutecznością rządu i realizowaniem obietnic wyborczych oraz konflikty w sferze politycznej i społecznej.

Niska skuteczność działań ustawodawczych i związane z tym problemy z rządem były w dużej mierze efektem wyników wyborów śródtreminowych z 2022 r. I choć zapowiadana oraz oczekiwana przez Republikanów „czerwona fala” okazała się znacznie słabsza, niż się spodziewano, to utrata przewagi Demokratów w Izbie Reprezentantów, a także kruchy remis w Senacie

³ Zob. np.: A. Spannaus, „The Inflation Reduction Act and the rebirth of US industrial policy”, Aspenia online, 3 maja 2023 r., <https://aspensiaonline.it>.

⁴ W 2023 r. rotacja na głównych stanowiskach w administracji była minimalna. Urząd opuścił tylko jeden członek gabinetu Bidena – sekretarz pracy Marty Walsh. Rotacja w Białym Domu dotyczyła 15 osób (czyli 23% w porównaniu z 35% w poprzednim roku), zob. K. Dunn Tenpas, „Staff turnover in year three of the Biden administration”, Brookings Institution, 20 stycznia 2024 r., <https://www.brookings.edu>. Odnotowano także kryzys wizerunkowy administracji związany z sekretarzem obrony Lloydem Austinem, który nie poinformował prezydenta o problemach zdrowotnych i pobycie w szpitalu, co mogło stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa narodowego USA, chociaż ostatecznie nie skończyło się dymisją Austina.

przełożyły się na problemy i opóźnienia w procesie legislacyjnym⁵. W ciągu całego roku przyjęto tylko 34 ustawy, co czyni ten Kongres jednym z najmniej produktywnych w historii USA w pierwszym roku funkcjonowania⁶. Co ciekawe, w 2023 r. mimo problemów z procedowaniem ustaw w Kongresie prezydent nie wydał także zbyt wielu rozporządzeń wykonawczych (*executive orders*), bo tylko 24 w porównaniu z 29 w 2022 oraz 77 w 2021 r.⁷ Wśród najbardziej istotnych aktów prawnych zatwierdzonych przez Kongres należy wskazać kilka ustaw o tymczasowym finansowaniu budżetu oraz uchwaloną w połowie grudnia po długich i ciężkich negocjacjach ustawę o planie wydatków obronnych (*National Defense Authorization Act*). Oprócz zatwierdzenia budżetu obronnego na kwotę 841,4 mld USD⁸ znalazł się w niej zapis o zakazie wycofania USA z NATO przez prezydenta bez zgody Senatu⁹. Ma to być swego rodzaju zabezpieczeniem na wypadek wygranej Donalda Trumpa w wyborach prezydenckich i ryzyka podjęcia przez niego decyzji o wyjściu USA z NATO. W 2023 r. uchwalono także kilka ustaw dotyczących weteranów, jedną o prowadzeniu badań nad opioidami oraz dwie odnoszące się do relacji zewnętrznych – z Tajwanem i Chile¹⁰. Procedowania nie doczekały się natomiast ustawy dotyczące reformy migracyjnej, ograniczeń w zakresie dostępu do broni palnej, jak również zdrowia czy ochrony środowiska.

⁵ W wyniku wyborów do Izby Reprezentantów Republikanie uzyskali 222 miejsca, a Demokraci 213; w Senacie – Republikanie 49 i Demokraci 49 miejsc, przy czym 2 miejsca zajęli senatorzy niezależni, głosujący z Demokratami. Dane według wyników wyborczych z listopada 2023 r. na podstawie: „2022 election results”, Politico, ostatnia aktualizacja 26 listopada 2023 r., <https://www.politico.com/>. Na początku 2024 r. sytuacja w Izbie Reprezentantów nieco się zmieniła: Republikanie zajmowali 219 miejsc, Demokraci – 212, były także 4 wakaty; w Senacie natomiast: Republikanie pozostali z 49 miejscami, Demokraci zmniejszyli posiadanie do 48 miejsc, a 3 senatorów było niezależnych. Dane ze stycznia 2024 r. wg: House of Representatives Press Gallery, <https://pressgallery.house.gov> oraz United States Senate, <https://www.senate.gov/senators/index.htm>.

⁶ Congress.gov, *Public Laws*, <https://www.congress.gov/public-laws/118th-congress>; GovTrack.us, *Statistics and Historical Comparison*, <https://www.govtrack.us/congress/bills/statistics>, oraz LegiScan, *US Legislation | 2023–2024 | 118th Congress | Passed*, <https://legiscan.com/US/legislation?status=passed>.

⁷ Federal Register, 2023 *Joseph R. Biden Jr. Executive Orders*, wg stanu z grudnia 2023 r., <https://www.federalregister.gov/>.

⁸ Kolejne zwiększenie budżetu obronnego USA jest odpowiedzią na rosnące od lat wydatki obronne Chin, co do których brak jest jednak wiarygodnych danych. Zob. np. W.D. Hartung, „Reality check: Chinese military spending in context”, Brown University, 5 grudnia 2023, <https://watson.brown.edu>. Dla porównania planowany na 2024 r. budżet obronny Rosji w wysokości 140 mld USD jest wyższy od zeszlatorocznego o 29% i ma stanowić 7,1% PKB tego kraju. Zob. „Russia’s new budget law signals determination to see the war in Ukraine through, according to new SIPRI”, SIPRI, 13 grudnia 2023 r., <https://www.sipri.org>.

⁹ C.D. Lopez, „Congress passes fiscal 2024 defense spending bill, pay raise for service members”, *DOD News*, US Department of Defense, 14 grudnia 2023 r., <https://www.defense.gov/>; L. Kelly, „Congress approves bill barring any president from unilaterally withdrawing from NATO”, *The Hill*, 14 grudnia 2023 r., <https://thehill.com/>.

¹⁰ LegiScan, *US Legislation*, op. cit.

Głównym przejawem kryzysu legislacyjnego w 2023 r. były spory wokół ustawy budżetowej i pomocy dla Ukrainy oraz innych państw. Dla Demokratów najbardziej istotne, oprócz konieczności zapewnienia finansowania instytucji państwowych, było zatwierdzenie dodatkowych środków na pomoc dla Ukrainy, Izraela oraz Tajwanu i innych krajów Indo-Pacyfiku, co uznawali za niezbędne dla realizacji zobowiązań sojuszniczych oraz ochrony bezpieczeństwa międzynarodowego¹¹. Tymczasem Republikanie warunkowali swoją ewentualną zgodę ustępstwami związanymi ze zwiększeniem środków na uszczelnienie granicy meksykańskiej, zaostrzeniem polityki azylowej i walką z nielegalną imigracją. Oczywiście było jednak, że główny powód blokowania budżetu stanowiła chęć osłabiania Demokratów w roku wyborczym. Częściowym rozwiązaniem tego problemu, które umożliwiło zatwierdzenie kolejnych prowizoriów budżetowych, okazało się wyłączenie z budżetu kwestii pomocy finansowej i środków związanych z migracją oraz stworzenie specjalnej ustawy o dodatkowych środkach na rzecz bezpieczeństwa narodowego (ang. *Emergency National Security Supplemental Appropriations Act*¹²). Zaplanowano w niej około 100 mld USD na pomoc dla Ukrainy, Izraela oraz Tajwanu (i innych krajów partnerskich), jak również na zatrzymanie ogromnej fali migracyjnej i wzmocnienie granicy południowej¹³. Sytuacja wokół negocjowanej od kilku miesięcy ustawy o bezpieczeństwie pokazała istotę amerykańskiej walki politycznej. Mimo że Demokraci zgodzili się niemal na wszystkie żądania Republikanów w kwestiach migracyjnych, to ustawa najprawdopodobniej nie zostanie zatwierdzona, gdyż w ten sposób Republikanie sami pozbyliby się ważnego tematu w kampanii wyborczej, jakim jest chaos na południowej granicy i niekontrolowany napływ migrantów¹⁴. W efekcie oczekujące pomocy finansowej Ukraina, Izrael i Tajwan stały się niejako „zakładnikami” w rozgrywkach politycznych między Republikanami i Demokratami w okresie okołowyborczym.

Problemem w Kongresie była jednak nie tylko rywalizacja międzypartyjna, lecz także spory i konflikty wewnątrz ugrupowań. Wśród Republikanów dochodziło do ostrych spięć między „trumpistami” a grupą umiarkowanych. Jednym z najbardziej spektakularnych był kryzys – a *de facto* dwa kryzysy – wokół

¹¹ Zob. np.: T. Hunnicutt, „Biden to release proposed U.S. budget plan on March 11”, Reuters, 2 lutego 2024 r., <https://www.reuters.com>.

¹² Congressional Budget Office, *Senate Amendment 1386 to H.R. 815, the Emergency National Security Supplemental Appropriations Act of 2024*, 2 lutego 2024 r., <https://www.cbo.gov/publication/59948>.

¹³ White House, *Remarks by President Biden Urging Congress to Pass the Emergency National Security Supplemental Appropriations Act*, Speeches and Remarks, 6 lutego 2024 r., <https://www.whitehouse.gov>; A. Panetta, „A major U.S. national-security bill suffers spectacular collapse. What happens next?”, CBC, 7 lutego 2024 r., <https://www.cbc.ca/>.

¹⁴ Mimo iż ustawa została przyjęta przez Senat 13 lutego 2024 r., to Republikanie z Izby Reprezentantów od razu zapowiedzieli jej odrzucenie.

funkcji spikera Izby Reprezentantów, która w wyniku wyborów przypadła Republikanom. W styczniu 2023 r. na spikera Izby Reprezentantów, dopiero w 15 rundzie głosowań, został wybrany Kevin McCarthy. Jednak już w październiku z inicjatywy skrajnie prawicowej grupy Republikanów doszło do historycznego odwołania McCarthy'ego za rzekome sprzymierzenie się z Demokratami w sprawie budżetu¹⁵. Wybór nowego spikera zablokował prace Izby Reprezentantów na trzy tygodnie (w kluczowym okresie głosowań budżetowych). Ostatecznie został nim trumpista Mike Johnson, co jednocześnie wzmocniło grupę zwolenników byłego prezydenta w Kongresie¹⁶. Końcówka roku pokazała także, że wraz z upływem czasu i poprawiającymi się wynikami sondaży opinii publicznej na korzyść Trumpa jego pozycja w Partii Republikańskiej znacząco się umocniła¹⁷. W efekcie wielu do niedawna jeszcze zaciekle przeciwników byłego prezydenta, z praktycznych oraz koniunkturalnych powodów, decydowało się na jego wsparcie, licząc na lepszy wynik w nadchodzących wyborach.

Kolejna płaszczyzna sporów i konfliktów w USA związana była właśnie z wyborami prezydenckimi w 2024 r.¹⁸ Niezależnie od amerykańskiej tradycji wyłaniania kandydatów do walki o prezydenturę w procesie prawyborów już w 2023 r. było niemal pewne, że w wyborach ponownie staną naprzeciw sobie Joe Biden i Donald Trump. W obozie republikańskim do walki o nominację zgłosiło się co prawda 25 kandydatów (wśród których, oprócz Trumpa, najbardziej liczyli się gubernator Florydy Ron DeSantis oraz była gubernator Karoliny Południowej i ambasador USA przy ONZ Nikki Haley), jednak już po kilku rundach prawyborów stało się jasne, że przewaga Trumpa nad pozostałymi kandydatami jest tak duża, iż nie mają oni szans na uzyskanie nominacji¹⁹. Wśród Demokratów było natomiast oczywiste, że jeśli Joe Biden zdecyduje się na ponowne kandydowanie (co ostatecznie ogłosił w kwietniu 2023 r.), to nie będzie miał liczących się przeciwników (choć formalnie

¹⁵ Był to pierwszy przypadek odwołania spikera w historii USA. Zob. więcej: C. Edmondson, „Speaker vote: Far-right G.O.P. faction throws House into chaos as McCarthy is ousted”, *The New York Times*, 3 października 2023 r.

¹⁶ M. Hayes, K. Iyer, E. Hammond, S. Shelton, „Rep. Mike Johnson voted new House speaker”, CNN, 25 października 2023 r., <https://edition.cnn.com>.

¹⁷ Zob. np. „In GOP contest, Trump supporters stand out for dislike of compromise”, Pew Research Center, 14 grudnia 2023 r., <https://www.pewresearch.org>.

¹⁸ Należy jednak pamiętać, że w 2024 r. odbędą się w USA także wybory do Izby Reprezentantów, do 1/3 składu Senatu oraz do lokalnych władz i innych gremiów wyłanianych w procesie wyborczym.

¹⁹ Zob. np.: stronę Ballotpedia, gdzie publikowane są najważniejsze informacje dotyczące wyborów prezydenckich: „Presidential candidates, 2024”, Ballotpedia, aktualizowana na bieżąco, https://ballotpedia.org/Presidential_candidates_2024#Possible_Democratic_presidential_candidates; S. Shepard, „The 2024 GOP field: How they win, how they lose”, Politico, ostatnia aktualizacja 21 stycznia 2024 r., <https://www.politico.com/interactives/2023/republican-candidates-2024-gop-presidential-hopefuls-list/>.

zgłosiło się kilka osób)²⁰. Tradycyjnie pojawili się także kandydaci tzw. partii trzecich i niezależni, z których jedynym mogącym zaistnieć w wyborach (i odebrać część głosów Bidenowi) jest Robert F. Kennedy Jr. – bratanek Johna F. Kennedy'ego.

Z uwagi na niemal pewny start w wyborach dwóch prezydentów – byłego Donalda Trumpa i urzędującego – Joego Bidena oba obozy polityczne koncentrowały się na działaniach mających na celu zdyskredytowanie oraz skompromitowanie przeciwnika za pomocą wszelkich środków – w tym przede wszystkim prawnych i medialnych. W efekcie w stosunku do Donalda Trumpa wszczęto cztery postępowania karne, w których przedstawiono mu kilkadziesiąt zarzutów²¹. Ponadto przed Sądem Najwyższym prowadzona jest sprawa wyeliminowania go z prawyborów na podstawie powołania się na 14. poprawkę do konstytucji (czyli pozbawienia prawa udziału w wyborach osoby, która podlegała do powstania)²². Postępowania trwają i z pewnością będą dużym utrudnieniem w kampanii wyborczej Trumpa w 2024 r. Co istotne, Joe Biden także nie uniknął oskarżeń i zarzutów prawnych. W efekcie znalezienia tajnych dokumentów w jego prywatnym mieszkaniu wszczęto postępowanie, które zakończyło się w lutym 2024 r. niepostawieniem prezydentowi zarzutów (choć w swoim raporcie prokurator skupił się na problemach zdrowotnych Bidena związanych z wiekiem, co z pewnością będzie wykorzystane w kampanii)²³. Republikanie wszczęli także dochodzenie mające na celu przeprowadzenie procedury impeachmentu wobec Joego Bidena. Oficjalnym powodem miały być powiązania prezydenta z nieprawidłowościami w działalności biznesowej jego syna Huntera Bidena, czyli w skrócie „korupcja w rodzinie Bidena”²⁴. Na początku 2024 r. dochodzenie nadal się toczyło, choć większość demokratyczna w Senacie jest dla prezydenta gwarancją, że wszelkie działania Republikanów w zakresie ewentualnego impeachmentu są skazane na niepowodzenie.

Nawet gospodarka amerykańska, choć dość stabilna, była także powodem niezadowolenia społecznego. W 2023 r. w USA odnotowano roczny wzrost gospodarczy na poziomie 3,1% PKB, co jest poprawą w porównaniu

²⁰ Ballotpedia, op. cit.

²¹ Por. A. Jarczewska, „Stany Zjednoczone 2022: »America is back«?”, *Rocznik Strategiczny 2022/23*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2023, s. 228–229; M. Quinn, G. Kates, „Trump's 4 indictments in detail: A quick-look guide to charges, trial dates and key players for each case”, CBS News, 5 września 2023 r., <https://www.cbsnews.com>.

²² Zob. więcej: C. Johnson, „Supreme Court justices appear skeptical of effort to remove Trump from a state ballot”, NPR, 8 lutego 2024 r., <https://www.npr.org>.

²³ Por. A. Goudsward, J. Mason, „Biden will not face charges over classified papers, says 'memory is fine'”, Reuters, 9 lutego 2024 r., <https://www.reuters.com>.

²⁴ J. Yerushalmy, „Biden impeachment inquiry explained: What is happening and could the president be convicted?”, *The Guardian*, 4 grudnia 2023 r., <https://www.theguardian.com>.

z 1,7% w poprzednim roku²⁵. Rządowi udało się opanować inflację, która notowana była na poziomie 3,4% w stosunku rocznym (w porównaniu z wysokimi wartościami w poprzednich latach: 6,5% w 2022 oraz 7% w 2021 r.)²⁶. Stopa bezrobocia utrzymywała się na poziomie 3,7%, co w skali całej populacji dawało 6,1 mln ludzi bez pracy²⁷. Amerykanom nadal jednak doskwierały wysokie koszty życia, a w tym przede wszystkim ceny benzyny oraz innych podstawowych produktów, co w połączeniu z wysokimi stopami kredytów hipotecznych oraz wysokimi cenami domów powodowało frustrację i niezadowolone opinie publicznej. Zaniepokojenie budził także ogromny deficyt budżetowy, który osiągnął 1,67 bln USD w 2023 r. i był wyższy od poprzedniego roku o 23%, oraz gigantyczny i stale rosnący dług publiczny – w 2023 r. osiągnął już ponad 34 bln USD i stanowił 122% PKB USA²⁸. W najbliższych latach będzie się on jeszcze powiększał z uwagi na prowadzoną politykę gospodarczą. Ogromnym obciążeniem dla amerykańskiego budżetu są trzy rodzaje uchwalonych w ostatnich latach pakietów gospodarczych związanych z: a) zapobieganiem skutkom pandemii, b) pomocą finansową i wojskową dla Ukrainy oraz innych krajów, c) transformacją gospodarki w kierunku odnawialnych źródeł energii. Dla zapewnienia dalszego finansowania gospodarki amerykańskiej kluczowe jest zachowanie stabilności gospodarczo-politycznej w USA oraz utrzymanie pozycji dolara amerykańskiego w światowym systemie gospodarczym.

Generalnie zadowolenie Amerykanów z ogólnej sytuacji w USA było bardzo niskie i według cyklicznych badań prowadzonych przez Instytut Gallupa kształtowało się na poziomie 22% zadowolonych i 77% niezadowolonych²⁹. Ponadto z roku na rok przybywa tematów, które dzielą Amerykanów. Największe emocje budzą obecnie: prawo do posiadania broni, aborcja, migracja, kwestie rasowe czy prawa społeczności LGBTQ+. Jednocześnie tematy, które powinny jednoczyć społeczeństwo i być płaszczyzną do porozumienia – tak jak np. bezpieczeństwo (zarówno wewnętrzne, jak i zewnętrzne), dostęp do podstawowych usług (tj. ochrona zdrowia, edukacja) czy troska o środowisko naturalne itp. – stają się podłożem dla kolejnych sporów, które mogą przerodzić się w poważne konflikty. W 2023 r. nawet kwestia wsparcia dla zaangażowanej przez Rosję Ukrainy, która nie budziła zastrzeżeń w 2022 r., zaczęła

²⁵ Bureau of Economic Analysis, „Gross Domestic Product, fourth quarter and year 2023 (advance estimate)”, News Release, 25 stycznia 2024 r., <https://www.bea.gov>.

²⁶ Na podstawie danych Bureau of Economic Analysis, <https://www.bea.gov>.

²⁷ Bureau of Labour Statistics, „The employment situation – January 2024”, 2 lutego 2024 r., <https://www.bls.gov/news.release/pdf/empsit.pdf>.

²⁸ Zob. np.: US Debt Clock, dane z 21 stycznia 2024 r., <https://www.usdebtclock.org>; H. Kozieł, „Amerykański dług osiągnął ogromny poziom o wiele szybciej, niż mówiły prognozy”, *Rzeczpospolita*, 4 stycznia 2024 r., <https://www.rp.pl>.

²⁹ Gallup, „Satisfaction with the United States”, wg danych ze stycznia 2024 r., <https://news.gallup.com/poll/1669/general-mood-country.aspx>.

coraz wyraźniej dzielić amerykańskie społeczeństwo. Poparcie dla udzielania pomocy Ukrainie spadło szczególnie w grupie zwolenników Republikanów, którzy przyjęli argumentację Donalda Trumpa o konieczności skoncentrowania się na kwestiach bezpośrednio związanych z życiem Amerykanów, czyli głównie na problemie migracji i uszczelnienia południowej granicy³⁰.

Efektom pogłębiającej się od lat polaryzacji jest narastająca nieufność w społeczeństwie amerykańskim. Do tego dochodzi także ogólne zniechęcenie do polityki i kryzys zaufania do władzy. W 2023 r. Amerykanie pozostawali skrajnie krytyczni wobec rodzimej sceny politycznej – 79% ankietowanych było niezadowolonych, a najczęściej pojawiające się słowa określające sytuację w USA to: „bałagan”, „chaos”, a polityka była: „zepsuta”, „dysfunkcyjna”, „skorumpowana”³¹. Problemem jest także zauważalny kryzys przywództwa w USA. Po obu stronach brak jest nowych, charyzmatycznych liderów, którzy mogliby skutecznie przejąć przywództwo od sędziwych: Joego Bidena (ur. w 1942 r.) i Donalda Trumpa (ur. w 1946 r.)³². Niezależnie od tego, że różnica wieku między politykami wynosi zaledwie cztery lata na korzyść Trumpa, to jednak metryka jest znacznie większym obciążeniem dla Bidena, który jest najstarszym urzędującym prezydentem USA w historii³³. Ponadto brak nowych liderów powoduje, że zarówno Biden, jak i Trump są niejako zmuszeni do kandydowania, ponieważ wycofanie jednego dawałoby niemal pewną wygraną drugiej stronie.

Polityka zagraniczna – nowe konflikty i nowe podziały

W 2023 r. ambitny plan odbudowy pozycji USA na arenie międzynarodowej oraz przywrócenia rangi amerykańskiej dyplomacji, przedstawiony w Narodowej Strategii Bezpieczeństwa z 2022 r., został brutalnie skonfrontowany z międzynarodową i krajową rzeczywistością. Rok 2023 okazał się znacznie trudniejszy od 2022 – nie tylko obfitował w nowe wyzwania, lecz także przyniósł rozczarowania wynikające z mniejszej skuteczności podjętych działań, niż się spodziewano. Dodatkowo, wobec nasilenia podziałów i zaostrożenia konfliktów między obozem rządzącym i pozostającymi w opozycji

³⁰ D. Smeltz, L. el Baz, „American public support for assistance to Ukraine has waned, but still considerable”, Chicago Council on Global Affairs, 4 października 2023 r., <https://globalaffairs.org/>; M. Younis, „American views on the Ukraine war in 6 charts”, Gallup, 2 listopada 2023 r., <https://news.gallup.com/>; J. Lange, P. Zengerle, „US public support declines for arming Ukraine, Reuters/Ipsos poll shows”, Reuters, 5 października 2023 r., <https://www.reuters.com>.

³¹ „Americans’ feelings about politics, polarization and the tone of political discourse”, Pew Research Center, 19 września 2023 r., <https://www.pewresearch.org>.

³² O tzw. gerontokracji w Waszyngtonie pisze np. Timothy Garton Ash, „Świat musi szykować się na Trumpa 2.0”, *Gazeta Wyborcza*, 6 października 2023 r.

³³ White House, *Age at Inauguration*, <https://potus.com/presidential-facts/age-at-inauguration/>. W nadchodzących wyborach niezwykle istotne będzie także wskazanie kandydatów na wiceprezydentów, którzy w razie konieczności będą w stanie przejąć urząd.

Republikanami, polityka zagraniczna stała się w znacznym stopniu funkcją polityki krajowej – co także stanowiło duże ograniczenie dla jej efektywności. Wśród największych wyzwań w 2023 r. można wskazać przede wszystkim globalny trójkąt konfliktów: Ukraina–Rosja (trwający od lutego 2022 r.), Izrael– Hamas (rozpoczęty w październiku 2023 r.) oraz nadal potencjalny, ale niezwykle niebezpieczny Chiny–Tajwan. Na pierwszym planie pozostawały także relacje z najważniejszymi rywalami – Chinami i Rosją. Równie istotna była, ściśle powiązana z polityką wewnętrzną, kwestia migracji przez granicę południową oraz stosunki z Meksykiem i krajami pochodzenia migrantów. Wydarzenia międzynarodowe w 2023 r. pokazywały także wyraźnie, że świat ponownie dzieli się na dwa obozy, które można byłoby definiować według różnych kryteriów, np. zachodnie–antyzachodnie; demokratyczne–autorytarne, Północ–Południe, oraz w kontekście stosunku do USA: proamerykańskie–antyamerykańskie³⁴.

Od ataku Rosji na Ukrainę 24 lutego 2022 r. kwestia ukraińska stała się głównym tematem w amerykańskiej polityce zagranicznej i największym wyzwaniem dla administracji Bidena. Stany Zjednoczone, które w 2022 r. stanęły na czele koalicji wsparcia dla Ukrainy, kontynuowały podjęte działania i zobowiązania (kolejne sankcje wobec Rosji, pomoc dla Ukrainy), czego przejawem w 2023 r. były też intensywne kontakty między przedstawicielami USA i Ukrainy na różnych szczeblach. W ciągu dwóch lat USA przyznały na pomoc dla Ukrainy ponad 71,3 mld USD i wśród państw są nadal głównym dawcą pomocy wojskowej, finansowej i humanitarnej (UE przyznała prawie 85 mld USD; a zsumowana pomoc UE i państw europejskich wyniosła 133 mld USD)³⁵. W sierpniu USA opublikowały strategię dla Ukrainy, w której jednak oprócz deklaracji dalszego wsparcia zwracano także uwagę na konieczność wewnętrznych reform w Ukrainie i zwiększenia kontroli nad przekazywanymi środkami finansowymi dla tego kraju³⁶. W pierwszą rocznicę rosyjskiej inwazji prezydent Biden odbył podróż do Polski oraz Ukrainy (20–22 lutego), deklarując niezachwiane poparcie USA dla walczącej Ukrainy. Jednak ani dotychczasowa pomoc, ani nałożone na Rosję sankcje i wysiłki dyplomatyczne nie przyczyniły się do zakończenia konfliktu. Wobec niepowodzenia letniej ukraińskiej kontrofensywy oraz wyczerpywania się sprzętu wojskowego oraz środków finansowych Ukraina zwracała się do USA i UE o zwiększenie pomocy w walce z Rosją. Kolejny pakiet pomocowy w wysokości 60 mld USD był procedowany od połowy 2023 r. i stał się przedmiotem

³⁴ Należy jednak podkreślić, że wszystkie wymienione podziały są dość mało precyzyjne, a dodatkowo poszczególne grupy się nie pokrywają.

³⁵ Zob. KIEL, „Ukraine Support Trucker”, Kiel Institute for the World Economy, dane dotyczą okresu styczeń 2022 – październik 2023 r., <https://ifw-kiel.de> (dostęp: 08.02.2024).

³⁶ Department of State, *Integrated Country Strategy – Ukraine*, 29 sierpnia 2023 r., https://www.state.gov/wp-content/uploads/2023/09/ICS_EUR_Ukraine_29AUG2023_PUBLIC.pdf.

wewnętrznej walki politycznej w USA (o czym pisano powyżej). Sytuacja ta dramatycznie osłabiała Ukrainę, dla której jedynym ratunkiem mogło być zwiększenie pomocy państw UE, ale jednocześnie zachęcała Rosję do podejmowania coraz śmielszych działań – zarówno na terenie Ukrainy, jak i na arenie międzynarodowej.

W efekcie relacje USA i Rosji w 2023 r. uległy dalszemu pogorszeniu – brak było dialogu i jakiegokolwiek płaszczyzny porozumienia. Prezydenci Biden i Putin spotkali się zaledwie raz w ciągu ostatnich trzech lat (w czerwcu 2021 r.). Natomiast podczas szczytu G-20 (w marcu 2023 r.) odbyło się pierwsze od początku inwazji Rosji na Ukrainę i jedyne w tym roku, bardzo krótkie spotkanie na szczuble Blinken–Ławrow, które jednak nie wniosło niczego nowego do wzajemnych relacji. Obie strony pozostały przy swoich stanowiskach. Sekretarz USA skoncentrował się na trzech punktach: niepodważalnym wsparciu dla Ukrainy, wezwaniu Rosji do „odwieszenia” wykonywania Traktatu o redukcji broni strategicznych (Nowy START)³⁷ oraz do uwolnienia skazanego za szpiegostwo Amerykanina Paula Whelana³⁸. Minister Ławrow oskarżył USA o stosowanie podwójnych standardów i realizowanie swoich interesów drogą przemocy (tak jak np. w Libii, Iraku czy b. Jugosławii) oraz próby militaryzacji Czterostronnego Dialogu na rzecz Bezpieczeństwa – QUAD (USA, Japonia, Indie i Australia)³⁹. W 2023 r. Rosja przyjęła taktykę umacniania swojej pozycji międzynarodowej przez zastraszanie przeciwników i eksponowanie możliwości użycia broni jądrowej czy też eskalacji konfliktu ukraińskiego na kraje NATO. Wobec braku sukcesów Ukrainy na froncie takie podejście zdecydowanie poprawiało rosyjską pozycję w ewentualnych negocjacjach dotyczących zakończenia działań zbrojnych – czego jednak nie można się szybko spodziewać.

Jednym z ważniejszych wydarzeń międzynarodowych w 2023 r. był atak Hamasu na Izrael 7 października. Wtedy też konflikt izraelsko-palestyński oraz Bliski Wschód powróciły do centrum amerykańskiej polityki zagranicznej⁴⁰. Do tego czasu administracja Bidena starała się ograniczać zaangażowanie

³⁷ Rosja zawiesiła jednostronnie wykonywanie przedłużonego na kolejne pięć lat w 2021 r. traktatu Nowy START w lutym 2023 r., m.in. w odpowiedzi na niezapowiedzianą wizytę Joego Bidena w Kijowie 20 lutego.

³⁸ K. Hooper, „Blinken, Lavrov speak briefly at G-20 meeting”, Politico, 2 marca 2023 r., <https://www.politico.com>.

³⁹ K. Kaushik, S. Lewis, „Day after meeting, Blinken and Lavrov exchange diplomatic swipes”, Reuters, 3 marca 2023 r., <https://www.reuters.com/world/russia-must-be-punished-ukraine-war-us-quad-allies-say-2023-03-03/>.

⁴⁰ Zgodnie z szacunkami różnych ośrodków około 1200 osób zostało zabitych, setki – rannych, a około 250 porwano jako zakładników. Zob. np. R. Friedman, „2023: A year in the Middle East”, Atlantic Council, 18 grudnia 2023 r., <https://www.atlanticcouncil.org>. Więcej nt. wojny Izrael–Hamas zob. W. Lizak, „Bliski Wschód i Afryka: wyzwania i zagrożenia dla stabilności i pokoju na obrzeżach Europy”, w niniejszym tomie.

na Bliskim Wschodzie, opierając swoją politykę na trzech głównych filarach: a) wynegocjowanych przez administrację Trumpa „Porozumieniach Abrahamowych” (między Izraelem a kilkoma państwami arabskimi), b) dyplomatycznych wysiłkach na rzecz ograniczenia zagrożenia irańskiego i zapobieżenia rozwojowi programu nuklearnego Iranu, oraz c) utrzymywaniu niezwykle trudnych, ale kluczowych dla USA relacji z Arabią Saudyjską, która z kolei coraz bardziej zbliżała się do Rosji. W odpowiedzi na brutalny atak Hamasu na Izrael Stany Zjednoczone wyraziły jednoznaczne poparcie dla Izraela i zadeklarowały pomoc militarną i finansową⁴¹. Jednak zmasowany odwet Izraela, którego rezultatem są tysiące ofiar cywilnych, niemal dwa miliony przesiedlonych wewnątrz, kryzys humanitarny na ogromną skalę oraz gigantyczne zniszczenia infrastruktury cywilnej, wywołał sprzeciwy i liczne protesty w krajach całego świata. Choć sekretarz Blinken podkreślał, że USA nie muszą „wybierać między obroną Izraela a pomocą palestyńskim cywilom” i „mogą stanąć po stronie jednego z najbliższych sojuszników, ale jednocześnie chronić niewinnych ludzi i stać na straży norm międzynarodowych”⁴², to jednak w praktyce okazało się to niezmiernie trudne. Ostatnie trzy miesiące 2023 r. były czasem intensywnych działań prezydenta Bidena, sekretarza Blinkena oraz całej amerykańskiej dyplomacji, we współpracy z państwami Bliskiego Wschodu, na rzecz uspokojenia sytuacji i znalezienia sposobu na zatrzymanie spirali przemocy. Zadanie to zakłócała bardzo trudna sytuacja wewnętrzna w Izraelu oraz coraz większe napięcia w regionie. Niezależnie od podjętych wysiłków nie udało się zakończyć walk, a proponowane dotychczas rozwiązania nie były akceptowane. W efekcie atak Hamasu nie tylko zmusił USA do „powrotu” na Bliski Wschód i zwiększenia wsparcia dla Izraela, ale wyekspozował także liczne problemy, takie jak: ogólny wzrost wrogości wobec Izraela ze strony państw arabskich, w tym zaostrzenie sytuacji między Izraelem a Iranem oraz wzmożenie napięć między Izraelem a libańskim Hezbollahem, jak również intensyfikacja wojny w Jemenie oraz ataki Huti na statki handlowe na Morzu Czerwonym w celu destabilizacji szlaków morskich czy rywalizacja między Iranem a Arabią Saudyjską⁴³, które mogą stać się kolejnymi punktami zapalnymi w regionie⁴⁴. Z punktu widzenia USA zaostrzające się konflikty na Bliskim Wschodzie są nie tylko zagrożeniem dla ich bezpośrednich interesów

⁴¹ White House, *Remarks by President Biden on the United States' Response to Hamas's Terrorist Attacks Against Israel and Russia's Ongoing Brutal War Against Ukraine*, Speeches and Remarks, 20 października 2023 r., <https://www.whitehouse.gov>.

⁴² Department of State, „Israel-Hamas conflict: Latest updates”, informacje aktualizowane na bieżąco, <https://www.state.gov/israel-hamas-conflict-latest-updates/>.

⁴³ Warto jednak odnotować tegoroczne zbliżenie między Iranem a Arabią Saudyjską, które dokonało się za pośrednictwem Chin, choć nie należy z nim wiązać zbyt dużych nadziei. Zob. R. Friedman, op. cit.

⁴⁴ „War in Israel and Gaza”, Brookings Institute, relacja wydarzeń aktualizowana na bieżąco od października 2023 r., <https://www.brookings.edu>.

(politycznych, bezpieczeństwa oraz gospodarczych), ale przede wszystkim osłabiają amerykańską pozycję względem Chin i Rosji oraz stwarzają ryzyko wybuchu kolejnych konfliktów.

Jednym z takich potencjalnych zagrożeń, a zarazem ogromnym wyzwaniem dla amerykańskiej polityki zagranicznej, jest możliwość ataku Chin na Tajwan w celu zjednoczenia wyspy z częścią Chin kontynentalnych. Chociaż władze Chin nie deklarują, kiedy miałyby to nastąpić, to jednak coraz częściej kwestia ta pojawia się w dokumentach oraz wypowiedziach przedstawicieli władz chińskich⁴⁵. Dodatkową zachętą dla Chin do podjęcia działań wobec Tajwanu jest zaabsorbowanie Stanów Zjednoczonych w Europie i ponownie na Bliskim Wschodzie. Niemniej jednak stanowisko USA wobec Tajwanu jest niezmiennie – uznając przyjętą w 1978 r. „politykę jednych Chin”, utrzymując swoje zobowiązania wobec Tajwanu i nie zgadzają się na przyłączenie wyspy do Chin kontynentalnych. Należy jednak podkreślić, że sprawa Tajwanu, choć jedna z najbardziej drażliwych, to nie jedyna trudna kwestia w relacjach USA–Chiny.

Stosunki między USA a Chinami są dla obu stron najważniejszymi relacjami bilateralnymi, ale również największym wzajemnym wyzwaniem pełnym napięć i narastających sprzeczności. W 2023 r. na relacje te rzutowały przede wszystkim: coraz bliższe więzi Chin z Rosją oraz trzy wydarzenia – echa wizyty ówczesnej spikerki Izby Reprezentantów Nancy Pelosi na Tajwanie w sierpniu 2022 r., incydent z chińskim balonem szpiegowskim zestrzelonym nad terytorium USA w styczniu 2023 r. oraz wizyta prezydenta Tajwanu Tsai Ing-wen w USA i spotkanie z nowym spikerem Izby Reprezentantów Kevinem McCarthym w kwietniu 2023 r. Okazją do polepszenia relacji i powrotu do dialogu między państwami miała być seria wizyt przedstawicieli USA wysokiego szczebla w Chinach (m.in. Janet Yellen, Johna Kerry’ego, a także najważniejsza, Antony’ego Blinkena) oraz spotkanie prezydentów Bidena i Xi Jinpinga przy okazji szczytu APEC w San Francisco (w listopadzie). Jednak mimo pewnych oznak zbliżenia dyplomatycznego nie odnotowano znaczącej poprawy. Spotkanie Biden–Xi także nie przyniosło przełomu we wzajemnych relacjach. Obaj przywódcy twardo stali przy swoich stanowiskach, co zostało wyeksponowane w komunikatach końcowych z ich rozmów, stanowiących swego rodzaju protokoły rozbieżności między dwiema największymi potęgami świata⁴⁶. Mimo różnic stanowisk wymiernym rezultatem spotkania było:

⁴⁵ Stanowisko to Chiny potwierdziły m.in. w wydanej w 2022 r. tzw. białej księdze dot. zjednoczenia z Tajwanem, jest ono również prezentowane przy okazji wystąpień publicznych przedstawicieli ChRL. Zob. The State Council the People’s Republic of China, „China releases white paper on Taiwan question, reunification in new era”, 10 sierpnia 2022 r., https://english.www.gov.cn/archive/whitepaper/202208/10/content_WS62f34f46c6d02e533532f0ac.html.

⁴⁶ Zob. więcej: White House, *Readout of President Joe Biden’s Meeting with President Xi Jinping of the People’s Republic of China*, Speeches and Remarks, 15 listopada 2023 r., <https://www>.

wznowienie dialogu militarnego oraz rozpoczęcie rozmów w kwestii zwiększenia kontroli nad rozwojem i wykorzystaniem sztucznej inteligencji, jak również uzgodnienie zwiększenia kontroli Chin nad eksportem do Meksyku substancji chemicznych niezbędnych do produkcji przemycanego do USA fentanylu, będącego obecnie głównym powodem gigantycznego kryzysu opioidowego w Stanach Zjednoczonych⁴⁷. Rok 2023 nie zmienił wiele we wzajemnym podejściu obu potęg. Wobec piętrzących się wyzwań oraz trudności po stronie Stanów Zjednoczonych Chiny przyjęły pozycję wyczekującą i zgodnie z zasadą małych kroków, o ile same nie popadną w problemy wewnętrzne (szczególnie gospodarcze), będą powoli, ale konsekwentnie zajmowały kolejne pola na drodze do przejścia roli największego mocarstwa świata.

Niezależnie od trudnej sytuacji międzynarodowej oraz skupienia na trzech głównych punktach zapalnych – Ukrainie, Izraelu oraz Tajwanie – kwestią niezwykle istotną dla Stanów Zjednoczonych pozostawała migracja. Polityka imigracyjna była jednym z kluczowych problemów w polityce wewnętrznej, jak również zagranicznej w 2023 r. i najprawdopodobniej będzie także jednym z głównych tematów w kampanii wyborczej 2024. Niezależnie od tego, że migranci są niezbędni do wypełnienia luki na rynku pracy, to jednak ich stały napływ do USA oraz ogromna liczba nielegalnych imigrantów budzą od lat gorące emocje. Rozwiązanie kwestii migrantów oraz uchwalenie kompleksowej reformy migracyjnej było na liście priorytetów obecnej administracji, jednak rozbieżności między Demokratami i Republikanami w Kongresie oraz liczne konflikty na tym tle uniemożliwiły jakiegokolwiek działania. W 2023 r. kwestia środków na zaostrzenie polityki migracyjnej (czego domagają się Republikanie) została połączona w jednej ustawie z pomocą dla Ukrainy, Izraela i krajów Indo-Pacyfiku (o co zabiegają Demokraci) – o czym pisano powyżej. Republikanie zarzucają administracji Bidena zbyt liberalną politykę w stosunku do imigrantów oraz brak należytej ochrony południowej granicy (m.in. zatrzymanie budowy muru granicznego), czego efektem jest ogromna fala nowych migrantów – około 6,3 mln prób przedostania się przez granicę, a w tym 2,4 mln wpuszczonych do USA w ciągu ostatnich trzech lat⁴⁸.

whitehouse.gov; M. Bogusz, „Uspokojenie, nie przełom. Szczyt chińsko-amerykański w San Francisco”, *Analizy OSW*, 17 listopada 2023 r., <https://www.osw.waw.pl>.

⁴⁷ Ibidem.

⁴⁸ Należy podkreślić, że statystyki dotyczące liczby osób przekraczających granicę USA nie są precyzyjne, a ponadto są różnie interpretowane i wykorzystywane przez polityków. Zob. np.: M. Chishti, K. Bush-Joseph, C. Putzel-Kavanaugh, „Biden at the three-year mark: The most active immigration presidency yet is mired in border crisis narrative”, Migration Policy Institute, 19 stycznia 2024 r., <https://www.migrationpolicy.org>; B. Debusman Jr., „Where Biden and Trump differ – and overlap – on immigration policy”, BBC, 28 lutego 2024 r., <https://www.bbc.com>; S.A. Camarota, K. Zeigler, „In October 2023, the foreign-born share was the highest in history”, Center for Immigration Studies, 30 listopada 2023 r., <https://cis.org>.

Nierozwiązywalny od lat problem przekłada się przede wszystkim na relacje z krajami pochodzenia imigrantów – w tym szczególnie z Meksykiem, Gwatemalą, Hondurasem, Wenezuelą, Kolumbią, Ekwadorem, Salwadorem, Kubą, Nikaraguą, jak również Ukrainą czy Afganistanem⁴⁹. Kluczowe są relacje z Meksykiem, głównie z uwagi na problemy „przenikające” przez wspólną granicę (tj. ogromna fala migracyjna, przestępczość oraz narkotyki – w tym najgroźniejszy w ostatnich latach fentanyl), ale także z powodu zacieśniających się relacji gospodarczych. Jednak mimo intensywnych wysiłków dyplomatycznych rok 2023 nie przyniósł przełomu, jeśli chodzi o uszczelnienie granicy oraz zahamowanie ruchu migracyjnego z Meksyku do USA. Meksyk nie zgodził się na rozpatrywanie aplikacji azylowych na własnym terytorium. Dodatkowo liczba imigrantów zwiększyła się po wdrożeniu w styczniu aplikacji migracyjnej CBP One (*Custom and Border Protection One*) i zniesieniu w maju 2023 r. wprowadzonego przez administrację Trumpa kontrowersyjnego tytułu 42, który pozwalał na wydalenie migrantów z terytorium USA do Meksyku z uwagi na zagrożenie zdrowia publicznego. Pozytywem było zmniejszenie w 2023 r. ich napływu, choć nadal nie znaleziono rozwiązania dla przebywających w USA nielegalnie ponad 11 mln osób.

Rok 2023 był też czasem zacieśniania więzi z partnerami, a jednocześnie pogłębiania się różnic i podziałów pomiędzy grupami państw. Z jednej strony mogliśmy obserwować mobilizację USA do współpracy z zachodnimi sojusznikami, w tym przede wszystkim Europą i partnerami z Azji, z drugiej zacieśnianie się relacji między jeszcze do niedawna rozproszoną tzw. resztą (definiowaną czasem jako Globalne Południe, co także nie jest precyzyjnym i trafnym terminem). Sprzyjało temu bez wątpienia „pogłębiające się partnerstwo strategiczne między Chinami i Rosją”, które w deklaracji końcowej lipcowego szczytu NATO zostało uznane za „główne zagrożenie dla opartego na zasadach porządku międzynarodowego”⁵⁰.

Dla administracji Bidena podstawą polityki zagranicznej jest utrzymywanie i rozwój stosunków z partnerami w relacjach bilateralnych oraz w ramach wielostronnych form współpracy, co w efekcie ma służyć umacnianiu pozycji USA, ale także całego Zachodu w stosunkach międzynarodowych. W 2023 r. prezydent Biden odbył osiem podróży zagranicznych – trzy do Europy, po dwie do krajów Ameryki Północnej i do Azji oraz jedną dodatkową do Izraela po ataku Hamasu. Podczas podróży zagranicznych prezydent uczestniczył w siedmiu szczytach współpracy międzynarodowej (G-7, G-20, QUAD, NATO, US-EU Summit, North American Leadership Summit, US-Nordic Leaders Summit), a dwa zorganizowano w Stanach Zjednoczonych (AUKUS oraz

⁴⁹ Zob. więcej: WOLA, „Some graphics about the border and migration”, 13 lutego 2023 r., https://borderoversight.org/files/wola_migration_charts.pdf.

⁵⁰ NATO, *Vilnius Summit Communiqué*, Press Release, 12 lipca 2023 r., https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_217320.htm?selectedLocale=en.

APEC). Spotkania te oraz inne, przeprowadzone w ramach wizyt zagranicznych sekretarza stanu Blinkena⁵¹ i przedstawicieli amerykańskiej dyplomacji, były okazją do przedyskutowania głównych problemów międzynarodowych oraz zacieśniania więzi z sojusznikami. W 2023 r. na pierwszym planie byli: najbliżsi sąsiedzi USA, czyli Meksyk i Kanada – z którymi wiąże USA intensywne relacje handlowe⁵² oraz kwestie migracyjne⁵³, kraje Europy (Ukraina, Polska, kraje bałtyckie i skandynawskie) – z uwagi na wojnę w Ukrainie i zagrożenie rosyjskie dla krajów wschodniej flanki NATO, jak również azjatyccy partnerzy USA (Japonia, Korea Południowa, Indie, Wietnam) – ze względu na coraz bardziej agresywną politykę Chin w Azji oraz na Pacyfiku i bezpośrednie zagrożenie dla Tajwanu. W 2023 r. doszło do podpisania Porozumienia o kompleksowym partnerstwie strategicznym z Wietnamem⁵⁴, umowy handlowej z Tajwanem⁵⁵ oraz wejścia w życie dwustronnej umowy podatkowej z Chile⁵⁶.

Najważniejszym forum współpracy międzynarodowej państw Zachodu w 2023 r. było bez wątpienia NATO, które w kwietniu 2023 r. przyjęło Finlandię na trzydziestego pierwszego członka (a pod koniec lutego 2024 r. parlament Węgier wyraził ostatecznie zgodę na przyjęcie do sojuszu Szwecji)⁵⁷. Oprócz członków NATO w szczycie wzięli udział także przedstawiciele państw Indo-Pacyfiku: Japonii, Korei Południowej, Australii oraz Nowej Zelandii. Dało to możliwość wzmocnienia współpracy oraz wyeksponowania wspólnych wyzwań i zagrożeń dla państw regionu Indo-Pacyfiku i strefy euroatlantycznej. Efektem szczytu były dwa główne dokumenty: obszerna deklaracja końcowa, wskazująca na główne problemy oraz wyzwania i przedstawiająca propozycje działań na kolejne lata, a także wspólna deklaracja państw G-7 (z racji uczestnictwa w szczycie przedstawicieli tego ugrupowania), w której podkreślono długoterminowe zobowiązania państw grupy wobec Ukrainy w kwestii zapewnienia jej bezpieczeństwa i udzielania wsparcia na drodze do

⁵¹ Antony Blinken odbył w 2023 r. 21 wizyt zagranicznych i odwiedził 25 krajów (głównie w Europie, Azji i na Bliskim Wschodzie). Zob. Department of State, „Travels with the Secretary of State”, aktualizowane na bieżąco, <https://www.state.gov>.

⁵² Meksyk jest obecnie najważniejszym partnerem handlowym USA – 15% wymiany handlowej USA odbywa się z tym krajem.

⁵³ Więcej o kryzysie migracyjnym powyżej.

⁵⁴ White House, *Joint leaders' statement: elevating United States-Vietnam relations to a comprehensive strategic partnership*, Speeches and Remarks, 11 września 2023 r., <https://www.whitehouse.gov>.

⁵⁵ USTR, *Agreement between the American Institute of Taiwan and the Taipei Economic and Cultural Representative Office in the United States regarding trade between the United States of America and Taiwan*, 20 maja 2023 r., <https://ustr.gov/sites/default/files/2023-05/AIT-TECRO%20Trade%20Agreement%20May%202023.pdf>.

⁵⁶ White House, *United States-Chile Bilateral Tax Treaty Enters into Force*, Media Note, 19 grudnia 2023 r., <https://www.state.gov>.

⁵⁷ Więcej nt. NATO i szczytu w Wilnie zob. M. Madej, „NATO w 2023 roku: na początku nadzieje, na końcu frustracja”, w niniejszym tomie.

NATO⁵⁸. Od stycznia do maja 2024 r. zaplanowano też największe od lat 80. manewry NATO – „Steadfast Defender 2024”, które będą odbywać się głównie na terenie Polski i sąsiednich państw członkowskich⁵⁹. Ważnym akcentem zamykającym szczyt było przemówienie Joeego Bidena na Uniwersytecie Wileńskim; podkreślił w nim szczególne znaczenie wspólnych wysiłków państw zachodnich na rzecz obrony demokracji, wolności i praw człowieka, które stały się punktem odniesienia dla jego polityki zagranicznej⁶⁰. Idee te wpisywały się także w realizowaną przez USA inicjatywę jednoczenia sojuszników i partnerów wokół wizji obrony demokracji w skali globalnej w ramach Szczytów dla Demokracji (*Summits for Democracy*)⁶¹.

W ramach alternatywy dla działań podejmowanych przez USA Chiny i Rosja grupują wokół siebie kraje, które nie wpisują się w narrację Zachodu lub się jej sprzeciwiają (nazywane w zależności od podejścia *the „rest”* lub *Global South*)⁶². Jednym z przejawów tych działań jest tworzenie równoległej struktury instytucjonalnej, np. w ramach chińskich inicjatyw gospodarczych w Azji wykluczających USA: Regionalne Kompleksowe Partnerstwo Gospodarcze (*Regional Comprehensive Economic Partnership – RCEP*) czy Azjatycki Bank Inwestycji Infrastrukturalnych (*Asian Infrastructure Investment Bank – AIIB*), jak również nieco starsza Szanghajska Organizacja Współpracy (SCO)⁶³, nazywana też azjatyckim NATO, oraz BRICS (zrzeszające do tej pory Brazylię, Rosję, Indie, Chiny i Republikę Południowej Afryki).

Na szczególną uwagę w 2023 r. zasługują spotkania w ramach dwóch inicjatyw – *Belt and Road Forum for International Cooperation*, które odbyło się w Pekinie (w październiku) oraz szczyt BRICS w Kapsztadzie (w sierpniu). Pierwsze z nich zorganizowano z okazji 10. rocznicy Inicjatywy Pasa i Drogi (*Belt and Road Initiative – BRI*) – największego chińskiego projektu, który miał zjednoczyć gospodarczo świat. Jednak po dekadzie okazało się, że wiele krajów wycofało się ze współpracy, inne mają problemy ze spłacaniem pożyczek,

⁵⁸ NATO, *Vilnius Summit Communiqué*, op. cit.; „G-7 joint declaration on Ukraine multilateral framework”, Reuters, 12 lipca 2023 r., <https://www.reuters.com>.

⁵⁹ M. Kowalska-Sendek, „Steadfast Defender 2024», czyli największe manewry NATO”, *Polska Zbrojna*, 19 października 2023 r., <https://polska-zbrojna.pl>.

⁶⁰ White House, *Remarks by President Biden on Supporting Ukraine, Defending Democratic Values, and Taking Action to Address Global Challenges*, Vilnius, Lithuania, Speeches and Remarks, 12 lipca 2023 r., <https://www.whitehouse.gov>.

⁶¹ Dwa pierwsze szczyty miały charakter wirtualny (2021) lub hybrydowy (2023), a trzeci (stacjonarny) zaplanowany jest na marzec 2024 r. w Korei Południowej. Zob. Department of State, „The Summit for Democracy”, <https://www.state.gov>.

⁶² Należy jednak zaznaczyć, że w tej grupie pojawiają się także państwa, które jednocześnie współpracują z USA (np. Indie, Arabia Saudyjska czy kraje Ameryki Łacińskiej).

⁶³ Do założonej w 2001 r. Szanghajskiej Organizacji Współpracy należy dziewięć państw (w 2023 r. do grona członków dołączył Iran).

a liczne przedsięwzięcia nie zostały zrealizowane⁶⁴. Tegoroczna reprezentacja przedstawicieli zaledwie 24 państw (w porównaniu z 37 w 2019 r.) bardziej potwierdziła polityczny podział świata, niż uwiarygodniła sukces BRI⁶⁵. Natomiast podczas spotkania delegatów państw grupy BRICS zdecydowano o przekształceniu tego forum w bardziej sformalizowane BRICS+ (które w założeniu może stać się alternatywą dla G-7) i rozszerzeniu ugrupowania o kolejne kraje – Argentynę, Egipt, Etiopię, Arabię Saudyjską, Iran oraz Zjednoczone Emiraty Arabskie, co formalnie nastąpiło w styczniu 2024 r. (jednak bez udziału Argentyny, która ostatecznie odmówiła członkostwa)⁶⁶. Ponadto 44 kolejne kraje wyraziły zainteresowanie przystąpieniem do BRICS, a 22 poprosiły o przyjęcie⁶⁷. Choć USA oficjalnie nie postrzegają rozszerzenia BRICS jako zagrożenia dla Zachodu, to jednak największym problemem może okazać się dyskutowana podczas szczytu chęć rezygnacji z dolara amerykańskiego w rozliczeniach handlowych, co w konsekwencji może skutkować spadkiem jego roli jako głównej światowej waluty oraz podważyć międzynarodową pozycję Stanów Zjednoczonych. Niezależnie od tego, że państwa tzw. reszty świata są bardzo zróżnicowane, a ich współpraca oparta jest często bardziej na niechęci do USA lub ich działań oraz interesach, a mniej na wspólnych wartościach, to jednak podziały między Zachodem a ową „resztą” stają się coraz wyraźniejsze i to wokół nich będzie formować się nowy porządek globalny, którego kształt jest od lat przedmiotem analiz i dyskusji ekspertów z całego świata.

*

2023 był rokiem pełnym wyzwań i zawirowań nie tylko w Stanach Zjednoczonych, lecz także w skali świata. W przypadku USA szczególne zaniepokojenie budziły: a) konflikty polityczne, które przekładały się na niską skuteczność rządu i dalszy spadek zaufania do rządzących; b) brak porozumienia Amerykanów w istotnych kwestiach, czego skutkiem był coraz niższy stopień zaufania społecznego; c) obniżenie poparcia dla dalszego wspierania Ukrainy w starciu z Rosją (zarówno wśród polityków, jak i w społeczeństwie), co z kolei może grozić eskalacją tego oraz innych konfliktów i wzrostem zagrożenia

⁶⁴ Zob. np. M. Bennon, F. Fukuyama, „China’s road to ruin. The real toll of Beijing’s Belt and Road”, *Foreign Affairs*, 22 sierpnia 2023 r. Dodatkowo w 2023 r. podczas szczytu G-20 USA zainicjowały konkurencyjny projekt – korytarz gospodarczy między Indiami, Bliskim Wschodem a Europą (IMEC), który w założeniu ma być alternatywą dla chińskiego BRI. Zob. więcej: R. Friedman, op. cit.

⁶⁵ S. Tiezzi, „Which world leaders came to China’s 3rd Belt and Road Forum?”, *The Diplomat*, 18 października 2023 r., <https://thediplomat.com>.

⁶⁶ Council of Foreign Affairs, „The BRICS Summit 2023: Seeking an alternate world order?”, Global Memo by ORF, SWP, SAIIA, SVOP, SIIS, RSIS, FGV, and CFR, 31 sierpnia 2023 r., <https://www.cfr.org>.

⁶⁷ S. Sharma, „Brics countries agree historic expansion as six new countries invited to join”, *The Independent*, 24 sierpnia 2023 r., <https://www.independent.co.uk>.

dla bezpieczeństwa Stanów Zjednoczonych z uwagi na ich zobowiązania sojusznicze i globalną rolę.

W 2024 r., który można śmiało nazwać globalnym rokiem wyborczym⁶⁸, należy spodziewać się jeszcze większych turbulencji oraz zaostrzenia konfliktów o charakterze wewnętrznym i międzynarodowym. Bez wątpienia kluczowe będą wybory w Stanach Zjednoczonych, które zdecydują o przyszłości USA i świata na kolejne kilka lat, a może nawet na dekady. Jeśli nie wydarzy się coś nieoczekiwanego⁶⁹, w listopadzie do walki o prezydenturę w USA staną najprawdopodobniej Joe Biden i Donald Trump. Głównymi tematami kampanii będą z pewnością bezpieczeństwo, kwestie migracji, pomocy dla Ukrainy, zmiany klimatyczne, stan zdrowia Joego Bidena, procesy Donalda Trumpa oraz kondycja amerykańskiej gospodarki, która często decyduje o wynikach wyborów. Ważna będzie także frekwencja wyborcza, szczególnie wśród niezdecydowanych. Mobilizacja wyborców może być jednak trudna, gdyż wielu Amerykanów jest: po pierwsze zniechęconych do udziału w wyborach z uwagi na brak zaufania do polityków, po drugie niezadowolonych, że znów będą musieli głosować „przeciwko”, a nie „za”, a po trzecie rozczarowanych, że w wyborach kolejny raz będą brali udział ci sami kandydaci – czyli *de facto* może być to powtórka z roku 2020.

United States in 2023: Divided America in an increasingly divided world

“Bringing America together” was the primary focus of Joe Biden’s 2021 inaugural address. Meanwhile, in his third year in office, the internal politics became increasingly strained, with restoring unity remaining a hazy campaign promise. Domestic challenges included numerous disputes in Congress and a legislative gridlock, followed by reciprocal claims of abuses and suspected law violations by the Joe Biden and Donald Trump teams. The lack of consensus has resulted in an overall slowdown and ineffectiveness of political processes. Even the initially undisputed assistance to Ukraine (later also aid to Israel in response to the Hamas attack) became a political obstacle. The US foreign policy, meant to restore US reputation and global credibility, likewise failed to generate spectacular results. The initial mobilization of the US and the West around the Ukrainian crisis has faded. Also, the Ukrainians’ reluctance to push back against Russia fuelled a broader dissatisfaction of the US and its allies. Furthermore, the Hamas attack on Israel, in the second half of the year, and the Israeli retaliation merely worsened the situation in the Middle East. The US relations

⁶⁸ Procesy wyborcze odbędą się w ponad 80 krajach i obejmą swoim zasięgiem niemal połowę ludzkości (około 4 mld ludzi).

⁶⁹ Na początku 2024 r. Demokraci, obawiający się o stan zdrowia Joego Bidena oraz zaniepokojeni złymi wynikami sondaży, zaczęli poszukiwać kandydata, który mógłby powtórzyć sukces Baracka Obamy z 2008 r. – rozbudzić nadzieję oraz porwać za sobą tłumy. Wymiana kandydata na tym etapie kampanii jest jednak bardzo mało prawdopodobna.

with China and Russia remained extremely tense. Additionally, strengthening ties between the so-called “rest” countries, marked by the expansion of BRICS, presented an additional challenge to US diplomacy.

Keywords: United States, EU, Russia, China, Ukraine, Joe Biden, Donald Trump, election, migration

Słowa kluczowe: Stany Zjednoczone, UE, Rosja, Chiny, Ukraina, Joe Biden, Donald Trump, wybory, migracja